

Pilguheit Riigikogu ajalooks saanud X koosseisule

Piret Viljamaa (RiTo 9), Eesti Rahvusraamatukogu parlamendiinfo keskuse infospetsialist

Riigikogu X koosseis: statistikat ja ülevaateid. Peatoimetaja Allan Sikk. Tallinn, 2007.

X Riigikogu on oma töö lõpetanud ning aeg on tehtud tööle tagasi vaadata. X koosseisu kohta saab infot Riigikogu kodulehelt Riigikogu ajaloo rubriigist, koosseisu vältel ilmunud aastaväljaandest "Riigikogu kroonika" (näiteks leiab sealt kergesti aasta jooksul vastu võetud seaduste loetelu), kokkuvõtvalt Riigikogu Kantselei koostatud kompaktplaadi "X Riigikogu: 31. märts 2003 – 22. veebruar 2007" ning 2007. aastal Riigikogu Kantselei ja Eesti Rahvusraamatukogu koostöös valminud kogumiku vahendusel. Riigikogu tegevust tutvustav kompaktplaat võimaldab otsingut stenogrammidest, toob ära menetletud õigusaktide loetelu ja Riigikogu liikmete lühiaandmed koos fotodega. Statistikaosast võib leida infot õigusaktide menetlemise kohta komisjonides, mida teised väljaanded sel kombel kokku ei võta.

Kogumik "Riigikogu X koosseis: statistikat ja ülevaateid" käsitleb X Riigikogu valimisi, organisatsiooni, õigusloomet ja seoseid teiste põhiseaduslike institutsioonidega. Raamat jaguneb artiklite ja statistikaosaks. Statistikaosa ülesehitus järgib üldjoontes 2004. aastal ilmunud kogumiku "Riigikogu VII–IX koosseis: statistikat ja kommentaare" struktuuri, kuid enam pole lisatud selgitavaid kommentaare. Statistikaosa paremaks mõistmiseks on tabelite juures arvukalt märkusi. Erinevalt VII–IX Riigikogu kogumikust on X koosseisu tegevust kajastavas väljaandes välisdelegatsioonide ja Riigikogu liikmete osa tõstetud ettepoole, loogilise jätkuna Riigikogu organisatsiooni käsitleva andmete ploki lõppu, parlamentaarse kontrolli osa aga tahapoole, Riigikogu ja teiste põhiseaduslike institutsioonide peatüki alla. Raamatu väiksem maht eelmise, mitme koosseisu tegevust kajastava väljaandega võrreldes võimaldab tuua lisaandmeid seaduste (Riigikogu valimise seaduse ning Riigikogu kodukorra seaduse ja töökorra seaduse) muutmise katsete ning uurimis- ja probleemkomisjonide loomise luhtunud katsete kohta, mis enamasti peegeldavad opositsiooni püüdlusi. Ülevaatlikkuse huvides on lisatud jooniseid. Võrdluseks on toodud eelmiste Riigikogu koosseisude statistikat ning andmeid järgmise, XI Riigikogu valimiste kohta. X Riigikogu kogumik sisaldab erinevalt oma eelkäijast ka infot ministrite (varasemas ainult peaministri) poliitiliste avalduste ja ettekannete kohta.

Eelmise kogumikuga võrreldes on uudne artiklite osa, mis annab võimaluse tutvuda X Riigikogu tegevusega mitte ainult arvude keeles, vaid mõista ka nende taga peituvat.

Raamatu esimene osa koosneb neljast artiklist, mille on kirjutanud Riigikogu Kantselei endised ja praegused töötajad. Autorid analüüsivad Riigikogu töö korraldust, õigusloometegevust ja välissuhtlust. Olev Aarma kirjutab Eesti Euroopa Liiduga ühinemise mõjust Riigikogu töökorraldusele. Meie riigi õigusloomeprotsessis leidsid aset suurimad muutused pärast Eesti taasiseseisvumist, sest Eesti seadusandlikul võimul pole enam õigusloome ainupädevust. Liikmesriigi ülesanne on Euroopa Liidus vastuvõetud direktiivid oma õigussüsteemi üle võtta, määrused aga rakenduvad kohe kõikides liikmesriikides, s.t on otsekohalduvad õigusaktid. Olev Aarma kõrvutab Eesti Euroopa Liidu asjade menetlemise mudelit selle väljatöötamisel eeskujuks olnud Soome ja Taani omaga. Kokkuvõttes nendib ta,

et teiste liikmesriikidega võrreldes on Eesti seadusandjate roll riigi õigussüsteemis Euroopa Liidu õigusaktide menetlemisel küllaltki oluline, Riigikogu liikmetele on loodud head võimalused Euroopa Liidu küsimustes kaasa rääkida ja probleemide teket ennetada.

Teises artiklis tutvustavad Merle Pajula ja Eve Anton Riigikogu välissuhtlust ning väliskomisjoni tegevust. Ka siin ei saa üle ega ümber Eesti ühinemisest Euroopa Liidu ja NATO-ga 2004. aastal. Pärast Eesti liitumist Euroopa Liiduga pole aga Euroopa Liidu problemaatika enam välissuhtluse valdkonnaga seotud. Sellest ka muutused Riigikogu komisjonide töös – Euroopa asjade komisjon, mis koostöös Riigikogu väliskomisjoniga tegi ära eeltöö Riigikogu ja tema komisjonide töökorralduse täiendamiseks, reorganiseeriti Riigikogu alatiseks komisjoniks. Tegevuse lõpetas Riigikogu delegatsioon Euroopa Liidu ja Eesti Parlamentaarses Komitees. Artiklis peatutakse alatiste komisjonide, parlamendirühmade ja Riigikogu esimehe rollil välissuhtluses, tuuakse välja olulised partnerriigid. X Riigikogu tähtis välispoliitiline kohtumine leidis aset meie pealinnas, nimelt toimus 2006. aasta mais Tallinnas Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee liikmesriikide parlamentide esimeeste kohtumine, mis keskendus kahele teemale: parlamentaarse diplomaatia võimalustele sillaehitajana ning parlamentide rollile pluralistliku demokraatia väärtuste edendajatena. Artiklis tuuakse välja ka väliskomisjoni töö tulemused – seaduseelnõude menetlemisele lisaks algatas väliskomisjon välispoliitika arutelusid, esitas Vabariigi Valitsusele soovitusi ja seisukohti aktuaalsetes välispoliitilistes küsimustes ning komisjoni liikmed osalesid kohtumistel teiste riikide ametikaaslastega. 2003. aasta augustis algatas Leedu parlamendi väliskomisjon uue tegevusvormina Põhja-Balti parlamentide esimeeste kohtumised. Nordic-Baltic 8 (NB 8) ühendab riike, millest mõned on nii NATO kui ka Euroopa Liidu liikmed, teised ainult Euroopa Liidu liikmed ja kolmandad kuuluvad vaid NATO-sse. NB 8 parlamentide suhtlus on tihe kõigil tasandil, esimehed kohtuvad vähemalt kord aastas.

Kolmas ja neljas artikkel käsitlevad X Riigikogu õigusloomet ja muutunud kodukorda. Silver Sära annab ülevaate õigusloometegevusest valdkonniti ning viimases artiklis keskenduvad Janek Laidvee ja Tiina Runthal X koosseisu õigusloomele ja kodukorra olulistele muudatustele. Saame teada, et IX Riigikoguga võrreldes on X koosseisu vastuvõetud seaduste arv vähenenud ligikaudu 17%, mis tuleneb Riigikogu rolli teisenemisest: tugevnenud on järelevalve täitevvõimu üle ning lisandunud Euroopa Liidu õigusaktide menetlemine. Mitme aruteluvormi eesmärk polegi õigusakti vastuvõtmine, Riigikogu toimib siis pigem poliitiliste vaatenurkade foorumina. Kõige rohkem mõjutasid seadusloomet ühinemine Euroopa Liiduga ning Eesti kiire majanduskasv.

Artiklites peatutakse lühidalt õigusaktidel, mille mõju Eesti elule on eeldatavalt kõige suurem või mis on muudel põhjustel pälvinud rohkesti avalikkuse tähelepanu. Lahti on seletatud ka Riigikogu toimimise seisukohast väga tähtsa, Riigikogu kodukorra seaduse muudatused. Uue kodukorra seaduse tervikteksti võttis vahetult enne oma tegevuse lõppu vastu üle-eelmise, IX Riigikogu. Seaduses rõhutatakse alatiste komisjonide parlamentaarse kontrolli alast pädevust. Muutus eelnõude menetlemise kord, kõik seaduseelnõud (välja arvatud välislepingutega seotud seaduseelnõud) läbivad nüüd enne lõpphääletust kolm lugemist.

Statistikaosa jaguneb neljaks alajaotiseks. Esimesest leiab infot Riigikogu valimiste ja liikmete kohta, teises antakse ülevaade juhatuse valimistest, tuuakse ära juhatuse otsuste statistika ning komisjonide, fraktsioonide ja delegatsioonide koosseisud. Kolmandas osas on välja toodud tööaja ja õigusloome statistika, põhiseaduse ja Riigikogu töökorralduse muutmise ning riigieelarvega seotu. Neljas osa võtab kokku Riigikogu muu tegevuse, mille all vaadeldakse Vabariigi Presidendi, valitsuse, Riigikontrolli, õiguskantsleri, Riigikohtu ja riiklike finantsasutustega seotut. Neljandast osast leiab materjali ka parlamentaarse kontrolli ning ametiisikute nimetamise ja vabastamise kohta.

Käepäraseks teeb kogumiku võimalus võrrelda andmeid koondtabelites, näiteks nähtub tabelist "Valimised 1992–2007 arvudes", et nimekirjadesse kantud valijate arv on pidevalt suurenenud, kuid hääletamisest osavõtnute protsent pole tõusust hoolimata jõudnud 1992. ja 1995. aasta tasemeni.

Statistikakogumik on vajalik abivahend kõigile Eesti riigi seadusloomest ja poliitikast huvitatutele. Eesti parlamentarismi tutvustamisele väljaspool Eestit aitaks aga kaasa ingliskeelse versiooni ilmumine.